

Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria - povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije

---

Agić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:929877>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno - tehnološki fakultet
Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Lucija Agić

**Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria -
povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno - tehnološki fakultet
Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Lucija Agić

**Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria -
povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončič

Zagreb, rujan, 2022.

University of Zagreb
Faculty of Textile Technology
Textile and Clothing Design Institute

Lucija Agić

**Constance Pipelet's dress for from her 1797 portrait by Jean-Baptiste François Desoria -
historical clothing analysis and reconstruction attempt**

Master's thesis

Ph. D. Katarina Nina Simončič, Assoc. Prof.

Zagreb, September 2022.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Lucija Agić

Datum i mjesto rođenja: 24.6.1997., Slavonski Brod, Hrvatska

Studijske grupe i godina upisa: TMD – K, 2020.

Lokalni matični broj studenta: 0117229588 (11567/k)

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria - povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije

Naslov rada na engleskome jeziku: Constance Pipelet's dress for from her 1797 portrait by Jean-Baptiste François Desoria - historical clothing analysis and reconstruction attempt

Broj stranica: 49

Broj priloga: 0

Datum predaje rada: rujan, 2022.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. Izv. prof. dr. sc. Irena Šabarić, predsjednik/ica
2. Doc. dr. sc. Renata Hrženjak, član/ica
3. Izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončič, član/ica
4. Doc. dr. sc. Karla Lebhaft, zamjenik člana/ice

Datum obrane rada:

Broj ECTS bodova: 10

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1. -----

2. -----

3. -----

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria - povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Lucija Agić

(ime i prezime studenta)

(potpis)

Zagreb, rujan 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Dosadašnja istraživanja	3
3. Razrada	8
3.1. <i>Constance Pipelet</i>	8
3.2. <i>Moda s kraja 18. stoljeća i početka 19. stoljeća</i>	12
3.2.1. <i>Directorie (1795-1799)</i>	14
3.2.2. <i>Empire (1800–1815)</i>	14
3.2.3. <i>Regency (1815–1820)</i>	19
3.2.4. <i>Obilježja mode Directoire/Empire/Regency</i>	20
3.3. <i>Analiza odjevne kompozicije s portreta</i>	21
4. Rezultati i rasprava	32
5. Zaključak	42
Literatura	43
Popis slika	45
Sažetak	47
Abstract	48
Životopis	49

1. Uvod

Drugu polovicu 18. stoljeća i prvu polovicu 19. stoljeća je obilježila Prva industrijska revolucija, ali uz to drugu polovicu 18. stoljeća je obilježila Francuska revolucije na području Europe i Američka revolucije na području Amerike, što je dovelo do promjene u politici i u društvu koje su se odrazile i na modnu industriju. Razvoj industrije pridonosi inovacijama u transportu koji nije bio praktičan za raskošnu odjevnu kompoziciju prijašnjih stoljeća, to se slojevito odijevanje prelazi u slobodniju i jednostavniju odjevnu formu koja je prikazana na odabranom portretu koji će se analizirati u ovom radu. Inovacije poput stroja za čišćenje pamuka, šivaći stroj, predilica i umjetna bojila su imali izravan utjecaj na načine izrade odjeće i tkanina. Sve to pridonosi dramatičnoj promjeni koja je vidljiva u ženskom odijevanju koje je inspirirano elementima antike, te popularizacije *chemise* haljine koje je poznata kao *empire silueta* koja dominira početkom 19. stoljeća.

Naslikan nakon Francuske revolucije, Desoria Portret Constance Pipelet opisuje neoklasični stil portretiranja koji su prakticirali Jacques-Louis David i njegov krug. Lik, postavljen paralelno s ravninom slike i siluete u odnosu na jarko plavetnilo neba, priziva antičku reljefnu skulpturu. Njezina bijela pamučna haljina bila je moderna odjeća žena srednje i više klase 1790-ih, a njezina je starinska asocijacija odražavala neoklasične ideale, a njezina jednostavnost odražavala je egalitarni¹ duh nove Francuske Republike. Constance Pipelet, kasnije Constance de Salm-Dyck, bila je poznata pjesnikinja, libretistica i feministica sa salonom koji je privlačio književne i umjetničke znamenitosti Pariza.

---

¹ Egalitarizam (francuski: *égalité* od latinskog: *aequalitas* "jednakost") je politička ideologija ili etička teorija prema kojoj se svi ljudi trebaju tretirati jednako. Naglašava ravnopravnost cijelog čovječanstva. Koncept političkih, ekonomskih, znanstvenih i kulturnih elita suprotan je izgradnji egalitarnih društava. Riječ egalitaran također se koristi u pogrdnom smislu kako bi se uništila svaka razlika. Prema zagovornicima ove ideologije, pojedince treba tretirati jednako bez obzira na spol, rasu, vjeru, društveni status i druge razlike. Ponekad se riječ odnosi na egalitarista koji želi ukloniti razlike među ljudima (ekonomske, socijalne...). Egalitarizam se ponekad shvaća i kao ideja jednakosti. Citiranje: egalitarizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 4. 5. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17134>>.

Slika 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797., ulje na platnu, 130 × 99,1 cm (51 1/4 × 39 in.), podrijetlo Francuska, registracija upisano dolje lijevo, na rubu zida: DESORIA / 1797 i V, Picture ID: 821175, The Art Institute of Chicago, IL, USA. Izvori i podatci o povijesti publikacija i izlaganja: <<https://www.artic.edu/artworks/31233/portrait-of-constance-pipele>> The Art Institute of Chicago (pristupljeno 4.5.2022.)

2. Dosadašnja istraživanja

Literatura korištena pri istraživanju kronološki je poredana prema godini izdavanja uz kratki pregled sadržaja knjige.

Knjiga *20,000 Years of Fashion: The History of Costume and Personal Adornment* (1987.) autora Francois Bouchera je uvijek početna literatura koju koristim pri istraživanju iz razloga jer nam autor donosi iscrpnu povijest ljudskog odijevanja počevši od povijesti pa sve do modernog razdoblja. Boucher ne nudi samo opise odjeće već i naglašava njen značaj, društveno-povijesne okolnosti te promjene koje je mode donijela. Pri istraživanju korišteno je poglavlje *XI From the French Revolution to the Early Twentieth Century; Revolutionary Period 1789.-1815.*

U „*A Visual History of Costume: The Nineteenth Century*“ iz 1984., serija eseja autorice Foster Vanda koja daje niz referentnih vodiča o povijesti odijevanja koji se lako koriste. Svaka knjiga pokriva jedno stoljeće. Središnji dio svake knjige je niz ilustracija koje su kronološki poredane i preuzete iz vremena same haljine. To uključuje uljane slike, fotografije, gravure, duboreze i crteže iz širokog spektra izvora. Korištenjem takvog izvora materijala se čitatelju daje predodžba o tome što se nosilo i kako bez izobličjenja i gubitka detalja koje se mogu izgubiti ili preoblikovani kroz moderni crtež. Svaka ilustracija je napisana pod oznakama glave, tijela i dodataka. Odjeća se opisuje, objašnjava i tumači.

Knjiga „*Age of Napoleon: Costume from Revolution to Empire, 1789.-1815.*“ iz 1989., od skupine autora i urednice Katell le Bourhis kroz eseje popraćene fotografijama umjetničkih djela, artefakata i ilustracija iz drugih povijesnih izvora proučava carsku obitelj i njihovo ponajviše kroz aspekt odijevanja i umjetnost te njihov utjecaj na iste. Ova je knjiga objavljena zajedno s izložbom u Institutu za kostime Metropolitanskog muzeja umjetnosti 1989. Međutim, to je više od običnog kataloga izložbe, ono što ova knjiga nudi je istraživanje promjena kostima u Francuskoj i Americi koje su se dogodile tijekom godina Napoleonove vladavine u Francuskoj od 1789. do 1815. godine. Prolazeći tako kroz kostim u doba Napoleona, dragulje carstva, Josipa Kardinal Fesch i liturgijsko ruho Lyona, svilu iz Lyona za vrijeme carstva, uniforme u doba Napoleona, carevu garderobu, te modu Amerikanki i Francuskinja. Knjiga je lijepo ilustrirana slikama u boji i slikama kostima koje su bili izloženi na izložbi i drugim pratećim objektima, poput slika i grafika iz istog doba. Ovo je jedna od rijetkih knjiga koja detaljno opisuje modu ovog razdoblja i bavi se drugim srodnim temama, poput Napoleonovih

napora da oživi francusku industriju svile i čipke koja će se koristiti u njegovu dvoru i kostime njegove vojske. Dotičući se i filozofskih razmišljanja i političkih stavova tadašnje aristokracije. U kostimima ove kratke ere možemo vidjeti kako se estetski ukus mijenja od hladnog neoklasicizma prosvjetiteljstva i raskošne formalnosti antičkog režima do idealističkog ruha koji su nosili revolucionari i bizarne odjeće koju su usvojili kontrarevolucionari, samo da bi se to promatralo ponovno pojavljivanje elegancije i luksuza u Consulatu i Prvom carstvu. Moćni pojedinac koji je tom Carstvu i eri dao svoje ime vratio je Francusku na noge nakon postrevolucionarnog razdoblja, ne samo u vojnom i gospodarskom nego i u kulturnom smislu.

Cunnington, C. Willett u knjizi „*English Women's Clothing in the Nineteenth Century: A Comprehensive Guide with 1,117 Illustrations*“, iz 1990. prolazi kroz devetnaesto stoljeće koje je bilo razdoblje stalnih promjena ženske odjeće u Engleskoj. Prikazujući rastući prosperitet trgovačke klase značio da je sve većem broju žena „odijevanje“ glavna funkcija u životu, više nisu samo aristokracije i elita koristi odjeću kao sredstvo pokazivanja moći, stavljajući sve veći broj žena u položaj obiteljskog trofeja. Dostupnost gotovih odjevnih predmeta po nižim cijenama ženama umjerenih mogućnosti omogućila je kupovinu mode, te da prate više klase. Osim toga, razvoj željeznica potaknuo je širenje nove robe, dok je ukidanje poreza na papire 1854. proizvelo obilje modnih časopisa po povoljnim cijenama, donoseći mnoštvo vijesti o najnovijim stilovima u sva kućanstva. Veličanstvena paleta ženske mode koja je obilježila stoljeće izložena je u ovom izuzetno cjelovitom pregledu desetljeća po desetljeća. Oslanjajući se gotovo isključivo na suvremene izvore - modne časopise, novine, fotografije rijetkih razdoblja, memoare, viktorijanske romane, periodiku i druge publikacije, kao i iz prve ruke promatranje stvarnih odjevnih predmeta - autor opisuje i objašnjava modu koja se razvila kao odgovor na promjenu društvenih uvjeta, tehnološke inovacije i kulturni razvoj. Preko 1,117 crteža i fotografija prikazuje stotine odjevnih predmeta u rasponu od ljupkih jutarnjih haljina i izrazito atraktivnih odijela za jahanje do elegantnih kostima za kočije, raskošnih večernjih haljina i izvrsnih vjenčanica. Ne samo da su stilovi opisani i detaljno ilustrirani za svaku godinu, već su svi mali detalji konstrukcije po kojima se uzorci mogu datirati.

Penelope Byrde u knjizi „*Nineteenth Century Fashion*“ iz 1992., prati evoluciju muške, ženske i dječje odjeće kroz 19. stoljeće, tijekom koje su se velike društvene promjene odrazile na suvremenu modu. Gdje detaljno opisuje sukcesivne stilove stoljeća, od neoklasične elegancije uhvaćene u romanima Jane Austen, preko krinolina iz sredine viktorijanske epohe, do stilova koji se sada smatraju edvardijanskim, ali koji su se već počeli pojavljivati prije kraljice Viktorije smrti 1901. Tehnički aspekti svakog stila opisani su kao stavovi i običaji koji

su naglašavali određene načine života tadašnjeg vremena. U knjizi su uključene ilustracije, suvremeni portreti, crteži, modne ploče i oglasi.

Darcy Grimaldo Grigsby specijalizirala se za francusku i američku umjetnost 18. stoljeća do početka 20. stoljeća te vizualnu i materijalnu kulturu, osobito u vezi s politikom rase i kolonijalizma. Tako se u knjizi „*Nudity à La Grecque*“ iz 1998., osvrće na slikarska djela francuskog slikara Jacques-Louisa Davida, glavnog predstavnika klasicizma u francuskom slikarstvu, poznatijeg kao revolucionara i jedan od prvih propagandnih umjetnika svoga vremena stvaralaštva. Njegova djela su oštromno i ekonomski ponudila ikonografiju za radikalnu bratsku Republiku, svoju transpozicija usamljenog muškog akta u sintaksu koja istaknute odjevene žene pokazale su se problematičnima. Neugodan karakter proizlazi iz napetosti ne samo između ženske haljine i muške golotinje nego i između ženske akcije i muške kratke slične frizure, između patetike sada premještene na ženske figure. Postavlja razlike rodnosti i propituje razlike među spolovima, dajući uvid u razmišljanje tadašnje rodne moći i vlasti muškarac. Dok su aktovi opisani u smislu Davidovog stilskeg razvoja prema većem klasičnom grčkom purizmu, ženska istaknutost imaju tumačenje pružanja obiteljske osnove za pomirenje djelovanja podijeljene i zaraćene postrevolucionarne Francuske. Dajući uvid u političko djelovanje umjetnosti, te mogućnost promicanja liberalnosti kroz osobna djela, poput onih koje su žene koristile, kao odjeća i razvoj vlastitog stila kao političkog protesta.

U velikoj mjeri zaboravljena tijekom druge polovice devetnaestog stoljeća i tijekom većeg dijela dvadesetog stoljeća, Constance de Salm (Constance-Marie de Théis, gospođa Pipelet de Leury, kasnije princeza de Salm-Reifferscheid-Dyck), konačno je privukla pozornost takvih znanstvenika kao Elizabeth Colwill, Geneviève Fraisse, Huguette Krief i Christine Planté početkom dvadeset i prvog stoljeća. Međutim, do danas nije bilo opsežne studije o njezinim objavljenim djelima, njezinoj velikoj prepisci i važnosti njene kulturne razmjene. U „*Constance de Salm, Her Influence and Her Circle in the Aftermath of the French Revolution: «A Mind of No Common Order»*“ knjizi iz 2011., Ellen McNiven Hine doprinosi nedavnom porastu interesa za književnost ovog posebno turbulentnog razdoblja u francuskoj povijesti. Ova knjiga ne razmatra samo njezine književne težnje i zahtjeve za slavom, već i teme poput njezinog doprinosa znanstvenoj kulturi tog razdoblja, razmjere političkog angažmana žene „neaktivne“, njezin izazov onome što je smatrala nepravednim odredbama Građanskog zakonika, njezino zalaganje za napredak žena u književnosti i umjetnosti te ulogu koju su umrežavanje i pokroviteljstvo imali u njezinom osobnom i profesionalnom životu. Štoviše, studija ističe sličnosti i razlike između njezinog života, pisanja i utjecaja te onih drugih post-

revolucionarnih žena poput Mary Wollstonecraft, Germaine de Staël, Margaret Somerville i Louise Colet. Constance de Salm koristi različite žanrove za rješavanje pitanja od posebne važnosti za žene, poput jednakog pristupa obrazovnim mogućnostima, cijene reprodukcijskog zdravlja za žene i nedostatka ekonomskih resursa za samohrane i udovice. Ona pokazuje iznenađujuću modernost u svojoj svijesti o poteškoćama u rješavanju problema u vezi, karijeri i majčinstvu koji nastavljaju mučiti žene u dvadeset prvom stoljeću te ukazuje na budućnost u kojoj će žene imati pristup obrazovanju i mogućnostima zapošljavanja.

U knjizi „*Women's Hats, Headdresses and Hairstyles*“ iz 2013. prikazana su oglavlja od jednostavnih *barbettes*, *crestines* i *wimples* koji su se nosili u anglosaksonsko doba do šešira *pill box* koji je popularizirala Jackie Kennedy sredinom dvadesetog stoljeća, šeširi i pokrivala za glavu, stoljećima važan su dio ženskog ormara. Ova informativna i pomno istraжена knjiga pruža autentičan zapis o više od 1300 godina mijenjanja mode ženskih frizura i pokrivala za glavu u Engleskoj. Više od 400 autorovih crteža, nastalih iz drevnih izvora, prati evoluirajući modu. Fino detaljne slike prikazuju turbane; pokrivala s rogovima, u obliku srca i leptira koja su preferirale engleske dame iz 15. stoljeća, kapuljače i velovi iz 17. stoljeća, razrađeni šeširi i frizure iz gruzijskog razdoblja, kapice iz ranog viktorijanskog doba, mrežaste i čipkane kape i mali šeširi s kraja 19. stoljeća, i emancipirani izgled i u frizurama i u šeširima s početka dvadesetog stoljeća. Autorica je napisala zaseban uvod za svako povijesno razdoblje, stavljajući kape i frizure u moderan kontekst svog vremena. Stranice crteža popraćene su detaljnim bilješkama o ilustriranim stilovima, uključujući informacije o upotrijebljenim materijalima i različitim načinima proizvodnje. Te daje više primjera koji ukazuju na razdoblje kraja 18. stoljeća i početak 19. stoljeća.

U knjizi „*Survey of Historic Costume*“ iz 2015., Tortora i Marcketti u poglavlju „*Chapter 11. The Directoire Period and the Empire Period 1790.-1820.*“ prikazuje koje istraživanje povijesne pozadine Francuske revolucije na početak 19. stoljeća te analize odjevnih predmet kroz ilustracije i slike, uz analize pojedinačnih elemenata odjeće donosi i sociološki, međukulturalni, geografski te umjetnički utjecaj na odijevanje toga povijesnog razdoblja.

Autorica Cassidy Percoco u knjizi *Regency Women's Dress, Techniques and Patterns 1800.-1830.* (2015.) u ovoj knjizi istražila je malo poznate muzejske artefakte koji do tada nisu bili objavljeni. Svaki od njih istražila je ne samo u pogledu dizajna i materijala već i s aspekt konstruiranja. Pozornost je pridala i detaljima poput stila obrubljivanja suknje do načina zatvaranja haljina. U knjizi je sakupila čak 26 različitih krojeva haljina, *spencer* jakne, *chemise* haljina te korzeta upotpunjujući sve s ilustracijama i pisanim opisom same konstrukcije.

„*Fashion in European Art: Dress and Identity, Politics an the Body, 1775.-1925.*“ iz 2017. od urednice Justine De Young i skupine autora donosi nam istraživanje o važnosti odijevanja od 18. do pa i 20. stoljeća. Poglavlje autorice Hearther Belnap Jensen pod nazivom „*Parures, Pashminas and Portraiture or how Josephine Bonaparte Fashioned the Napoleonic Empire*“ bavi se odijevanjem za vrijeme Napoleona. Oslanjajući se na vizualne izvore poput slika, fotografija pa čak i karikatura razmatra se utjecaj odijevanja, inspiracija te reakcije na isto. Suradnici nisu ispitivali samo odijevanje i umjetnosti već i čitavu vizualnu i materijalnu kulturu određenog razdoblja. Prema njima umjetnička djela i ostali vizualni izvori ne samo da prikazuju modu vremena nego nam ukazuju i na raznolika i složena značenja odijevanja u umjetnosti životu.

Knjiga „*How to Read a Dress: a Guide to Changing Fashion from the 16th to the 20th Century*“ iz 2017. od autorice Lydie Edwards nudi vizualni vodič za žensku modu, te kako je svaka haljina izrađivana, popraćeno opisima koji objašnjavaju kako su varirale u kroju, detaljima i popularnosti ovisno o prigodi, socijalnom statusu i dobi osobe koja ju je nosila. Ističu važne značajke i naglašava kako su se stilovi razvijali tijekom vremena, bilo u obliku, odabiru tkanine, ukrasima ili donjem rublju. Dajući uvid kako su odjevni predmeti izrađivani i odakle im je inspiracija poticala u ključnim točkama povijesti kao i kako su haljine varirale u tipu, kroju, detaljima i popularnosti ovisno o prigodi i klasi, dobi i socijalnom statusu nositelja. Pri istraživanju koristila sam poglavlje broj 4 koje obuhvaća vremenski period od 1790. do 1837. godine.

3. Razrada

3.1. *Constance Pipelet*

Constance Pipelet ili *Portrait de la Citoyenne Pipelet*, bila je spisateljica i libretistica; bila je istaknuta prvenstveno po operi *Sapho* i *Epître aux femmes* poznata kao Poslanica ženama. Poput svoje francuske prethodnice otprilike četiri stoljeća prije, Christine de Pizan, Constance Pipelet je slavila pisanjem o intelektualnim dostignućima žena. Kasnije, nakon udaje za Josepha de Salm-Reiferscheidt-Dycka, njemačkog botaničara, člana važne aristokratske obitelji koja je vladala manjim dijelom Njemačke početkom 19. stoljeća. Postala je prvo grofica, a zatim princeza od Salm-Dycka i nastavila svoj posao. Njezini suvremenici definirali su „Muzu razuma“, poznata kao i Constance Marie de Théis, obrazovao ju je njezin otac, filozof i čovjek znanosti, prema propisima prosvjetiteljstva. Odmah se istaknula svojom čvrstom kulturom i preuranjenom inteligencijom, te je sa samo sedamnaest godina njezini su stihovi objavljeni u *Almanach des Graces et des Muses* i u *Journal de France*.

Svojim brojnim vezama među pariškom inteligencijom uspostavila je književni salon u kojem je ugostila književnike, umjetnike i političke ličnosti, među kojima je i kontroverzna slikarica Anne-Louis Girodet de Roussy-Trioson (autorica Slike 2) , koja je prisustvovala redovito gotovo 20 godina, te bila prva ili jedina neoklasična slikarica koja je sekularizirala, ili čak feminizirala, muški akt, te uključivao elemente erotike na svojim slikama. Naslikala je i ovaj portret. Također je povezan s aferama koje uključuju izražavanje intimne ljubavi prema Constanci Pipelet, ali i prema muškarcima.

Štoviše, studija koja spominje Constance Pipelet, naglašava sličnosti i razlike između njezinog života, pisanja i utjecaja i onih drugih postrevolucionarnih žena poput Mary Wollstonecraft, Germaine de Staël, Margaret Somerville i Louise Colet. Constance de Salm koristi se različitim žanrovima kako bi se pozabavila pitanjima od posebnog značaja za žene, poput jednakog pristupa obrazovnim mogućnostima, za žensko zdravlje i nedostatka ekonomskih resursa za samohrane majke i udovice. Pokazuje iznenađujuću modernost u svojoj svijesti o poteškoćama rješavanja problema u vezi, karijeri i majčinstvu koji i dalje muče žene u dvadeset i prvom stoljeću i ukazuje na budućnost u kojoj će žene imati pristup mogućnostima obrazovanja i zaposlenja. Više o tome možete pročitati u knjizi *Constance de Salm, Her Influence and Her Circle in the Aftermath of the French Revolution*, od autorice Ellen McNiven Hine.

Slika 2 Portrait de Constance de Salm (1814) - auteure de *Sapho*, tragédie lyrique en trois actes et en vers (1794) précédée d'un *Précis de la vie de Sapho* - par Anne-Louis Girodet-Trioson (Montargis 1767- Paris 1824) Izvor: <<https://george2etexte.wordpress.com/2020/01/19/du-cote-des-autrices-constance-de-salm/>> (pristupljeno 4.5.2022.)

1789. Constance se udala za mladog kirurga Jean-Baptiste Pipeleta. Sljedeće godine rodila se njegova jedina kći Agathe Clémence. Godine braka bile su godine Francuske revolucije, koju je Constance do terora dočekala s entuzijazmom i žarom. 1793. prisiljena je u dobrovoljni egzil, tijekom kojeg je ugledala svjetlo svog prvog velikog pjesničkog djela, *Sapho*. U njoj se iza događaja zaljubljenih žena, spremne na poduzimanje bilo kakvih radnji kako bi oporavila svog voljenog, pojavljuje bliska kritika svih oblika ideološkog i vjerskog fanatizma.

1795., prva žena ikada, Constance je primljena u Lycée des Arts i odmah je izjavila svoje namjere; „*pokazati intelektualnu jednakost muškaraca i žena*“. Dvije godine kasnije, 1797., javno je pročitao svoju *Épître aux femmes*, što ju je učinilo simbolom pobune žena protiv muške dominacije u umjetničkim disciplinama. Kasnije je Constance primljena u sve veće *Sociétés savantes* vremena: Societé philotechnique i Akademije u Lyonu, Caenu, Livornu, Laonu, Marseilleu i Nantesu, uključujući i razne pariške Sociétés littéraires.

No, javne časti donijele su privatne nedaće: njezin suprug Jean-Baptiste pokazao se ljubomornim, nesposoban održati vezu s tako slobodnom ženom. Do razvoda je došlo 1799. Nije loše, s obzirom da se neko vrijeme kasnije Constance ponovno udala za šest godina mlađeg plemića grofa de Salma, također se razvela i rodila jedan od najpopularnijih salona u Parizu, europskom. Postoje imena velikog prestiža, uključujući Paul-Louis Courier, La Fayette i Alexander von Humboldt. Godinama kasnije, sin Dumas tamo je pročitao svoje prve stihove. Čast i svjetska slavna ličnost nisu odvratili Constance od njezine predanosti temama žena, naprotiv, iskoristila je svoju vidljivost da Napoleonu oštro kritizira, uvijek u stihu, članak 324. Građanskog zakonika; u tome, u nekim slučajevima tvrdila se dopuštenost ubojstva koje je suprug počinio protiv svoje supruge. Približavajući joj se nekoliko dana nakon objavljivanja stihova, Napoleon joj se obratio ovim riječima: „Pročitao sam vaše stihove. U pravu ste“.

Carski pad prisilio je Constance u novi egzil u Alzas. Kako bi se spasila od teških životnih uvjeta, vojvotkinja je ponovno pribjegli pisanju i dovršila operetu započetu nekoliko godina ranije, *Vingt-quatre heures d'une femme Sensitive*. Bit će to njezin najveći uspjeh, pravi spisateljski dragulj. Kroz vremensko skeniranje od dvadeset i četiri sata obilježeno očekivanjem što više pisama od navodnog ljubavnika, strasti duše se analiziraju sa prosvjetiteljskom strogošću, prije svega ljubomorom, s doista katarzičnim ciljem istjerivanja štetnih učinaka, ako nije patetično ili groteskno. Sumnja da se iza uzdah protaonistice zapravo krije kritika teorija o mlitavim ženskim strastima, koju vodi inteligentna i beskrupulozna žena kako bi lucidno zadovoljila svoj legitimni interes, provlači se kroz sve stranice knjige (Hine, 2011).

Vrativši se u Pariz, teško pogođena smrću jedine kćeri Agathe Clémence i obeshrabrena kulturnim i građanskim raspadom, Constance de Salm umrla je 1845. nakon života provedenog u svjetlu razuma, između časti inteligencije i stalnog uvjerenja u vrijednost kulture kao instrumenta emancipacije od predrasuda prema ženama.

Slika 3 Mme la princesse Constance de Salm, , Dopolasni sjedeći portret, lijeva tri četvrt lica. Restauracija mode, plisirana haljina „robe plissée“, rukav „manche à gigot“, ovratnik od muslina i čipke, pojas, šal. Pokrivalo za glavu „bonnets“ od nabrane tkanine, koje drži vrpca. 49 x 33.9 cm. Između 1835. i 1836. god, autora: Boilly, Julien Léopold (Paris, 1796 -1874), Muzej Carnavalet, Povijest Pariza, Inventarni broj: G.10307, Izvor: <<https://www.parismuseescollections.paris.fr/fr/musee-carnavalet/oeuvres/mme-la-princesse-constance-de-salm#infos-secondaires-detail>> (pristupljeno 4.5.2022.)

3.2. *Moda s kraja 18. stoljeća i početka 19. stoljeća*

Moda tijekom perioda 1795.–1820. u Europi i zemljama pod utjecajem Europe; te zemlje su doživjele konačni trijumf odijevanja ili neformalnih stilova nad brokatima, čipkom, privilegijama i „moći“ iz ranog 18. stoljeća (Le Bourhis, 1989). Nakon Francuske revolucije nitko nije želio biti pripadnikom francuske aristokracije, pa su ljudi počeli koristiti odjeću više kao oblik individualnog izražavanja, tj. „istinskoga“ nego kao čisti pokazatelj društvenog statusa (Le Bourhis, 1989). Rezultat toga su promjene u modi na prijelazu u 19. stoljeće koji je omogućio priliku predstavljanja novih javnih identiteta koji su pružili uvid u njihovo privatno, „osobno“ stajalište u društvu.

Za žensku haljinu i odjevne predmete, svakodnevna odjeća su bile suknje i jakne, koje su praktične i taktične, podsjećajući na ženu iz radničke klase (Byrde, 1992). Ženska moda slijedila je klasične ideale, a ukočeni ostaci napušteni su u korist mekših, manje koštanih korzeta (Le Bourhis, 1989). Tako je prirodna figura bila naglašena time što se moglo vidjeti tijelo ispod odjeće. Vidljive grudi bile su dio ovog klasičnog izgleda, dok su neke okarakterizirale modne grudi isključivo kao estetske i seksualne (Grigsby, 1998).

U Britaniji je doba „Regency in England“ obuhvatilo godine kada se kralj George III smatrao nesposobnim za vladavinu, a njegov sin, princ od Walesa, vladao je Engleskom kao princ namjesnik prije njegova pristupanja za kralja Georgea IV. No najšira definicija tog razdoblja, koju karakteriziraju trendovi u modi, arhitekturi, kulturi i politici, počinje Francuskom revolucijom 1789. i završava dolaskom kraljice Viktorije na vlast (Le Bourhis, 1989). Imena popularnih ljudi koji su živjeli u ovo doba još su poznata: Napoleon I. Bonaparte i Josephine, Madame Récamier, Jane Austen, Percy Bysshe Shelley, Lord Byron, Beau Brummell, Lady Emma Hamilton, kraljica Louise od Pruske i njezin suprug i mnogi drugi (Le Bourhis, 1989). Beau Brummell predstavio je hlače, savršeno krojenje i neukrašen, besprijekoran lan kao ideale muške mode (De Young, 2017).

U Njemačkoj su se republički gradovi-države odrekli svojih tradicionalnih, skromnih i praktičnih odjevnih predmeta i počeli prihvaćati francuske i engleske modne trendove; haljina s kratkim rukavima i jakni Spencer (De Young, 2017). Američki modni trendovi oponašali su francusku haljinu, ali ublaženo s šalovima i tunikama kako bi se nosili s prozirnošću košulje (Byrde, 1992). Međutim, u Španjolskoj su se članovi aristokracije, kao i građani niže klase, ujediniili i pobunili protiv francuskih prosvjetiteljskih ideala i mode, oblačeći se kao „*maja and majos*“, tradicionalne odjeće, kako bi sačuvali svoj španjolski ponos.

Do kraja osamnaestog stoljeća dogodio se veliki pomak u modi koji se proširio od promjena pukog stila do promjena filozofskih i društvenih ideala (Le Bourhis, 1989). Prije toga, stil i tradicija „Ancien Régimea“ sprječavali su konceptualizaciju „the self“, odnosno, samostalnost ili vlastitu posebnost. Umjesto toga, nečiji se identitet smatrao podatnim; podložne promjenama ovisno o odjeći koju ste nosili (Grigsby, 1998). Međutim, do 1780 -ih, novi, „prirodni“ stil omogućio je nečijem unutarnjem, „self“, osobnost, izražajem da nadiđe svoju odjeću (De Young, 2017).

Tijekom 1790-ih postojao se novi koncept unutarnjeg i vanjskog izražavanja. Prije ovog vremena postojalo je samo jedna način osobnog izražavanja, izraženo odjećom. U ovaj novi „prirodni“ stil uključena je važnost lakoće i udobnosti odjeće (Cunnington, 1990). Ne samo da je stavljen novi naglasak na higijenu, već je i odjeća postala mnogo svjetlija i sposobnija za mijenjanje i čestim pranjem. Čak su i žene iz više klase počele nositi skraćene haljine za razliku od haljina s dugim šlepovima² (Slika 15) ili obručima koji su ih ograničavali da napuste svoje domove (Tortora, 2015). Kasniji razvoj siluete nadahnuo je u modi sve više novih ukrasa i detalja na jako dotjeranim suknjama. U doba Regentstva komplicirani povijesni i orijentalistički elementi pružali su raskošne stilske prikaze jer su takvi detalji bili snažno sredstvo za uočljivu potrošnju s obzirom na njihovu radno intenzivnu izradu, pa su stoga bili snažan označitelj hijerarhije za više klase koje su nosile stilove. Ova vrsta izjave bila je osobito uočljiva u obilnom dotjerivanju, osobito na suknjama gdje su bili neobuzdani detalji. Ta individualnost je najviše uočavala na rubovima koji su sadržavali mnoštvo detalja i neobične rezove (Edwards, 2017).

Na žensku modu utjecala je i muška moda, poput krojenih prsluka i jakni koji naglašavaju mobilnost žena. Ovaj novi pomak prema praktičnosti odijevanja pokazao je da je haljina postala manje način da se isključivo kategorizira između klasa ili spolova; haljina je trebala odgovarati osobnoj dnevnoj rutini. Tijekom tog razdoblja počeo je uzlet i industrije modnih časopisa i novina (Cunnington, 1990).

---

² Povelica ili skut na ženskoj haljini koji se vuče po podu. Potječe iz feudalnog srednjovjekovlja kao modni detalj koji je pojačavao dojam dostojanstva. U 12. st. nosio se kraći šlep, na burgundskom dvoru u 14. st. duljina šlepa bila je točno propisana i ovisila je o časti i položaju; svečani kraljevski šlep bio je dug oko 10 m i nosili su ga paževi. U francuskoj su se modi osim haljine i plašta produžili i rukavi te veo na glavi. Šlep je iz mode postupno nestao tijekom 16. st., a ponovno se povremeno javlja od kraja 18. st., osobito na plesnim haljinama te na vjenčanoj haljini i mladenkinu velu. Citiranje: šlep. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 20. 8. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59732>>.

3.2.1. *Directorie (1795-1799)*

Directoire style bilo je razdoblje u dekorativnoj umjetnosti, modi, a posebno dizajnu namještaja u Francuskoj, istodobno s *Directory* (2. studenog 1795. - 10. studenog 1799.), posljednji dio francuske revolucije. Stil koristi neoklasične arhitektonske oblike, minimalno rezbarenje, ravna prostranstva visoko zrnatih furnira i primijenjeno dekorativno slikarstvo (Grigsby, 1998). To je prijelazni stil između Luja XVI i Carstva (Grigsby, 1998). Stil *Directoire* prvenstveno su uspostavili arhitekti i dizajneri Charles Percier i Pier François Léonard Fontaine (Le Bourhis, 1989). Upotrebom neoklasične arhitektonske forme i ukrasnih motiva, stil anticipira nešto kasniji i složeniji stil *Empire*, koji je uveden nakon što je Napoleon uspostavio Prvo francusko carstvo (Le Bourhis, 1989). Muškarci su nosili kombinaciju drevnih i suvremenih elemenata, koji su se sastojali od istaknutih hlača i visokih čizmama, prsluka, dugih i otvorenih kaputa i cilindra. Žene su bile odjevene u sakoe s dugim rukavima i vratnim izrezima u obliku slova V, a nosile su naborane kape okupljene oko ušiju. Namještaj i ukrasi naglašeni izduženi, jednostavni oblici s jasnim linijama; rijetki detalji i ornamentika stila *Directoire* temeljili su se uglavnom na predmetima iz drevnog rima pronađenim u iskopinama Pompeja. Direktorij namještaj bio je posljednja faza stila Louisa XVI (Le Bourhis, 1989).

3.2.2. *Empire (1800–1815)*

Tijekom prva dva desetljeća 19. stoljeća, moda je nastavila slijediti osnovnu „*empire silhouette*“ s visokim strukom ispod grudi, ali u ostalom, neoklasični utjecaji postupno su se razvodnjavali (Tortora, 2015). Haljine su sprijeda ostale uske, ali punoća u podignutom stražnjem struku omogućavao je lakše kretanje. Boje osim bijele došle su u stil, hir za na vanjske tkanine je izbljedio (osim u određenim formalnim kontekstima), a neki elementi očito vidljive ornamentike vratili su se u uporabu u dizajnu haljine, za razliku od elegantne jednostavnosti ili suptilne bijele boje sa bijelim vezom na haljini oko 1800.

Imperij silueta, linija *empire*, carski struk ili samo *empire* stil je u odjeći u kojem haljina ima ugradbeni prsluk koji završava tik ispod poprsja, dajući izgled visokog struka i nabranu suknju koja je dugačka i opuštenu i rastrošno pristaje, ali klizi po tijelu, umjesto da ga podupiru voluminozne podsuknje (Edward, 2017). Obrisi su posebno laskavi oblicima kruške koji žele prikriti predio trbuha ili naglasiti poprsje. Oblik haljine također pomaže produljiti izgled tijela (Grigsby, 1998).

Dok stil seže do kraja 18. stoljeća, izraz „silueta imperija“ pojavio se više od jednog stoljeća kasnije u Britaniji početkom 20. stoljeća, ovdje se riječ „carstvo“ ili „*empire*“ odnosi na razdoblje Prvog francuskog carstva koje je bilo pod utjecajem Prve Napoleonove carica Joséphine de Beauharnais, promičući tako francusku modu i utječući na popularizaciju stila diljem Europe (Le Bourhis, 1989).

Stil je započeo kao dio neoklasične mode, oživljavajući stilove grčko-rimske umjetnosti koji su prikazivali žene koje nose široke, pravokutne *tunike*³, poznate kao *peplos*⁴ ili uobičajeniji *hiton*⁵, koje su bile opasane pojansom, pružajući potporu i ugodnu, udobnu odjeću za toplu klimu (De Young, 2017).

---

³ Tunika je odjevni predmet za tijelo, obično jednostavnog stila, koji seže od ramena do duljine negdje između bokova i koljena. Naziv potječe od latinske *tunice*, osnovne odjeće koju su nosili i muškarci i žene u starom Rimu, a koja se zasnivala na ranijim grčkim odjevnim predmetima koji su prekrivali strukove. Citiranje: tunika. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62693>>.

⁴ Peplos je odjevni predmet dužine tijela koji je uspostavljen kao tipična odjeća za žene u staroj Grčkoj do 500. godine prije Krista (klasično razdoblje). Bila je to duga, pravokutna tkanina s gornjim rubom preklapljenim do pola, tako da je ono što je bilo na vrhu pravokutnika sada prekriveno ispod struka, a dno pravokutnika bilo je na gležnju. Peplos je bio prekriven i otvoren s jedne strane tijela, poput dorskog hitona. Odjeća je zatim skupljena oko struka, a presavijeni gornji rub pričvršćen preko ramena. Preklapljeni vrh tkanine pružao je izgled drugog komada odjeće. Citiranje: peplos. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47506>>.

⁵ Hiton je oblik tunike koja se pričvršćuje na ramenu, a nose je muškarci i žene iz stare Grčke i Rima. Postoje dva oblika hitona. Jedan je dorski, a kasnije jonski hiton. Prema Herodotu, popularna je legenda bila da su Atenjane počele nositi hiton za razliku od peplosa nakon što je nekoliko žena nasmrtno izbolovale glasnik s brončanim iglama karakterističnim za taj odjevni predmet. Citiranje: hiton. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25778>>.

Slika 4 Modni izvještaji. 1. Iz Pariza. 6. Nivose. [Kazališna i koncertna sezona u Parizu, posebno za izvedbu «Stvaranja» J. Haydna. - Zimska moda za žene. Oglavlja, šeširi, bonnets Str. 49-56: izvor: <https://zs.thulb.uni-jena.de/rsc/viewer/jportal_derivate_00112140/JLM_1801_H001_0035.tif> (pristupljeno 4.5.2022.)

Posljednjih nekoliko godina 18. stoljeća prvi je put ušao u modu u zapadnoj i srednjoj Europi (i područjima pod utjecajem Europe). 1788., neposredno prije revolucije, dvorska portretistica Louise Élisabeth Vigée Le Brun održala je „grčku večeru“ na kojoj su dame nosile obične bijele „grčke“ tunike (Grigsby, 1998). Kraće klasične frizure, gdje je bilo moguće s uvojcima, bile su manje kontroverzne i vrlo široko prihvaćene. Kosa je sada bila otkrivena čak

i na otvorenom; osim večernjih haljina, šeširi „*bonnets*“⁶ ili drugi pokrivači obično su se prije nosili čak i u zatvorenom prostoru (de Courtais, 2013). Za vezivanje ili ukrašavanje kose koristile su se tanke vrpce ili *fileti*⁷ u grčkom stilu (Edwards, 2017).

Slika 5 nepoznati umjetnik (British). Fashion Plate: "London Dresses for September" for "Ladies Museum", September 1808., Los Angeles Public Library, rbc0238., Izvor: <<https://tessa.lapl.org/fullsize/fashion/Volume1/rbc0238.jpg>> (pristupljeno 4.5.2022.)

Vrlo lagane i široke haljine, obično bijele i često šokantno, golih ruku, uzdizale su se od gležnja do tik ispod steznika, gdje je oko tijela bio snažno naglašen tanki rub ili vrpca s mašnom ili „čvorićem“, često u drugoj boji. Dugi pravokutni šal ili omot, vrlo često jednobojno crven,

⁶ *bonnets* se koristio kao naziv za široku paletu pokrivala za glavu obaju spolova - češće ženskog spola - od srednjeg vijeka do danas. Kao i kod „šešira“ i „kape“, nemoguće je generalizirati stilove za koje je riječ upotrijebljena, ali postoji tendencija da se za oba spola riječ koristi za pop stilove u mekanom materijalu i bez oboda, ili barem jedan skroz, a ne samo sprijeda. Bonnet potječe od iste riječi u francuskom, gdje je izvorno označavao vrstu materijala. Od 18. stoljeća oblici pokrivala za glavu, koje su prethodno uglavnom nosile samo elitne žene u neformalnom kontekstu kod kuće, postale su usvojene visokom modom, pa je barem do kraja 19. stoljeća dominantan izraz korišten za ženske kape. de Courtais, Georgine, Women's Hats, Headdresses and Hairstyles, 2013, Courier Corporation, Pristupljeno 7. 5. 2022. <<https://books.google.co.uk/books?id=HP1TtYHBLJsC&pg=PA102>>.

⁷ *Fillet* ili *fileti* je vrpca ili uska traka materijala koji se koristi posebno kao traka za glavu.

ali s ukrašenim obrubom na portretima, pomogao je po hladnijem vremenu, a očito je ležao oko trbuha kad je sjedio-za što su se preferirali prostrani polu ležeći položaji. Do prijelaza stoljeća takvi su se stilovi raširili po cijeloj Europi. U Francuskoj se taj stil ponekad nazivao „à la grecque“ prema ukrasima koji se nalaze na keramici i skulpturi klasične grčke umjetnosti (Grigsby, 1998). Usvajanje ovog stila dovelo je do drastičnog kontrasta između mode iz 1790-ih sužavajući i voluminoznih stilova iz 1770-ih (s krutim cilindričnim torzom iznad torbi) (Edwards, 2017). Rani stilovi često su prikazivali potpuno gole ruke, kao u starim uzorcima, ali od oko 1800. rukavi su kratki što postaje tipično za taj period, mogli su biti prozirujući, te kasnije su dobili na volumenu pomoću napuhanosti (Cunnington, 1990). Razvoj stila je započeo u Napoleonovo doba do ranih 1820-ih, te postupno postaje sve manje jednostavan, nakon čega postaju popularniji viktorijanski stilovi pješčanog sata.

Slika 6 *Portrait de Madame Récamier ou Portrait de Juliette Récamier*, 1800., ulje na platnu (173 cm x 243 cm), Department of Paintings of the Louvre, Room 702, INV 3708, izvor: <<http://www.louvre.fr/oeuvre-notices/madame-recamier>> (pristupljeno 4.5.2022.)

Engleski ženski stilovi (često nazivani „regency“) slijedili su isti opći trend povišene linije struka⁸ kao i francuski, čak i kad su zemlje bile u ratu. Stil se vrlo često nosio u bijeloj

---

⁸ Struk je linija razgraničenja između gornjeg i donjeg dijela odjeće, koja pojmovno odgovara prirodnom struku, ali može varirati s modom od neposredno ispod poprsja do ispod bokova. Struk odjeće često se koristi za naglašavanje različitih značajki. Struk je također važan kao granica na kojoj se može završiti oblikovanje strelica (poput onih preko poprsja i na leđima). Citirano; struk (odjeća). Wikipedia. Pristupljeno 4.5.2022. <https://bahasa.wiki/bs/Elastic_waistband>. Carstvo/Empire: Visoki struk koji se vodoravno presijeca po tijelu, neposredno ispod poprsja. Ovaj struk daje dug, tanak izgled i izvrsnu tkaninu u suknji te omogućuje kratke, neupadljive strelice za oblikovanje. Ovaj struk bio je popularan u doba Jane Austen.

boji za označavanje visokog društvenog statusa (osobito u ranijim godinama); samo su žene koje su čvrsto pripadale onome što je u Engleskoj bilo poznato kao „otmjene“ klase mogle priuštiti nošenje blijede, lako zaprljane odjeće tog doba (Cunnington, 1990). Izgled je u Britaniji popularizirala Emma, Lady Hamilton, koja je dizajnirala takve odjevne predmete za svoje izvedbe poza oponašajući klasičnu antiku („stavovi“), koje su bile senzacija u cijeloj Europi (Le Bourhis, 1989). Kroj haljine s visokim strukom primijenjen je i na vanjsku odjeću, poput *pelisa*. Silueta Carstva doprinijela je tome da odjeća iz razdoblja 1795.-1820. postane općenito manje ograničavajuća i glomazna od odjeće visoke mode iz ranijeg 18. i kasnijeg 19. stoljeća (Le Bourhis, 1989).

Slika 7 Igra bilijara, Francuska 1807., 56x81 cm, ulje na platnu, Boilly, Louis-Léopold (1761-1845), Entered the Hermitage in 1925; formerly in the Yusupovs' collection, ГЭ-5666, Izvor: <<https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/01.+Paintings/37639/>> (pristupljeno 4.5.2022.)

3.2.3. Regency (1815–1820)

Ovo je doba signaliziralo gubitak bilo kakvih dugotrajnih neoklasičnih, pseudo-grčkih stilova u ženskoj odjeći (De Young, 2017). Taj je pad bio osobito očit u Francuskoj zbog cara

Napoleona koji je zanemario trgovanje trgovinom tkaninama koje se koriste u neoklasicističkoj odjeći. Dok su strukovi još bili visoki, počeli su lagano padati. Veći i obilniji ukrasi, osobito blizu ruba i izreza, nagovijestili su veću ekstravaganciju u nadolazećim godinama (Edwards, 2017). Nosilo se više podsuknji, a postala je popularna i čvršća suknja u obliku češera. Ukočenost se može nadopuniti slojevima nabora i nabora na rubu, kao i podsuknjama s vezicama. Rukavi su se počeli vući, vezivati i stezati na načine na koje su više utjecali romantični i gotički stilovi nego neoklasicizam. Šeširi i frizure postali su složeniji i dotjeraniji, penjući se više kako bi uravnotežili širenje suknji (de Courtais, 2013).

3.2.4. *Obilježja mode Directoire/Empire/Regency*

Tijekom prve polovice viktorijanske ere postojao je manje -više negativan stav o ženskim stilovima u razdoblju 1795–1820. Neki bi se ljudi osjećali pomalo neugodno kad bi ih se podsjetilo da su njihove majke ili bake nekad hodale u takvim stilovima (što bi se moglo smatrati nepristojnim prema viktorijanskim normama), a mnogima bi bilo pomalo teško doista suosjećati (ili shvatiti ozbiljno)) borbe heroine umjetnosti ili književnosti ako ih se stalno podsjeća da nosi takvu odjeću (Le Bourhis, 1989). Iz tih su razloga neke viktorijanske povijesne slike Napoleonovih ratova namjerno izbjegavale prikazivanje točnih ženskih stilova, Thackerayjeve ilustracije za njegovu knjigu *Vanity Fair* prikazale su žene iz 1810 -ih koje su nosile modnu odjeću iz 1840-ih, a u romanu *Shirley* Charlotte Brontë iz 1849. (1811.-1812.) neo-grčka se moda anakronistički premješta u raniju generaciju.

Kasnije u viktorijanskom razdoblju činilo se da se Regency povukao na neizbježnu udaljenu povijesnu udaljenost, a Kate Greenaway i pokret *Artistic Dress* selektivno su oživjeli elemente mode s početka 19. stoljeća (Tortora, 2015). Tijekom kasnog viktorijanskog i edvardijanskog razdoblja mnoge su žanrovske slike, sentimentalne valentine itd. Sadržavale prikaze stilova 1795–1820 (koji su se tada smatrali neobičnim relikvijama prošlog vremena). Kasnih 1960-ih i ranih 1970-ih došlo je do ograničenog modnog oživljavanja siluete Carstva (Willett, Cunnington, 1992).

Posljednjih godina moda 1795–1820 najjače je povezana s spisima Jane Austen, zbog različitih filmskih adaptacija njezinih romana (Byrde, 1992).

3.3. Analiza odjevne kompozicije s portreta

Gornji dio odjevne kompozicije čini *chemise* haljina *empire* siluete, koja svojim izgledom podsjeća na *hiton*, uniseks stil odijevanja popularan u Drevnoj Grčkoj. U moderno doba stil je nastao kao dječja haljina, a zatim je usvojen za zrelije žensko tijelo. Stil je zapažen po liniji visokog struka (koju i danas nazivamo *Empire*). Krajem 18. stoljeća većina *Empire* haljina imala je nešto stražnjeg dijela stvorenog podstavom, često su bile s niskim dekolteom i kratkim rukavima, a žene su ih obično nosile kao večernje haljine (Cunnigton, 1990).

Slika 8 isječak Slike 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797.

Slika 9 Jean-Baptiste-François Desoria 1797., The Art Institute of Chicago. Skica portreta Constance Pipelet (recto); Glava žene (verso). 1778–1832. Francuska. Crna kreda s pojačana bijelom kredom (recto i verso) na položenom papiru. Izvori i podatci o povijesti publikacija i izlaganja: <<https://www.artic.edu/artworks/113558/sketch-of-the-portrait-of-constance-pipelet-recto-head-of-a-woman-verso>> (pristupljeno 12.5.2022.)

Tkanine su bile lagane do te mjere da su bile prozirne ispod prsluka, što im je olakšavalo održavanje čistoće. Budući da su haljine bile tako lagane, ženska se moda sastojala od tri sloja, nosile su mekane, široke suknje i često su bile izrađene od bijelog, gotovo prozirnog muslina, koji se lako mogao oprati i ogrnuti ogrtačem poput odjeće na grčkim i rimskim kipovima. Budući da se tkanina zalijepila za tijelo, otkrivajući što je ispod, golotinja *à la grecque*⁹ postala je središnji dio javnog spektakla (Grigsby, 1998). Oblik haljina također je pomogao produžiti izgled tijela, te se odjeća također može drapirati kako bi se poprsje maksimiziralo. Lagane tkanine obično su se koristile za stvaranje tekućeg efekta.

Slika 10 *Portrait de Diane Adélaïde de Simiane*, c. 1800, nepoznati umjetnik, ulje na platnu, 90 cm x 70 cm, Picture ID: 853842, privatna kolekcija. Odjevena u bijelu grčku haljinu i crveni šal, empire silueta. Izvori: <<https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Unbekannter-K%C3%BCnstler/853842/Portrait-of-Diane-de-Simiane,-c.1800.html>> (pristupljeno 4.5.2022.)

⁹ Od francuskog *à la grecque*, što znači u grčkom stilu ili maniru, od francuskog *à la* („u stilu ili načinu“), skraćeno od *à la mode* („u modi“), izraz se često koristio za označavanje umjetnosti nastale pod utjecajem starogrčke umjetnosti ili grčkog načina odijevanja

Antička haljina bije je dopunjena crvenom maramom koja se omatala unakrsno oko prsiju „a la Charlotte Corday“¹⁰, koja je dio afirmacije tijela tog razdoblja i frizura bili su simbol carskog režima (Le Bourhis, 1989). Bili su prisutni svijetli tonovi po uzoru na tadašnje tumačenje antike, lišeni boje, zastupljena je bjelina.

Slika 11 Pripisana Louisu Leopoldu Boillyju, Gabrielle Josephine du PorU, c. 1798. (Muzej i knjižnica Hagley, Wilmington, Del.). Sjedeći model nosi modnu haljinu kasnih 1790-ih: nizak, ali još uvijek okrugli izrez, kratke uske rukave, skupljeni prsluk i suknju i remen s vrpcom vezan oko visokog struka. Kratka kosa, bilo vlastita ili perika, bila je itekako stil Directoire-a, kad je ovaj portret završen. Izvor: <<https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15324coll10/id/12571>> str. 221. (pristupljeno 4.5.2022.)

¹⁰ Marie-Anne Charlotte de Corday d'Armont (1768.-1793.), poznata kao Charlotte Corday, bila je ličnost Francuske revolucije. 1793. giljotinom je pogubljena zbog ubojstva jakobinskog vođe Jean-Paula Marata, koji je dijelom bio odgovoran za radikalniji kurs kojim je Revolucija krenula kroz njegovu ulogu političara i novinara. Marat je odigrao značajnu ulogu u političkoj čistki *the Girondins* (žirondinaca), s kojima je Corday suosjećala. Njegovo ubojstvo prikazano je na slici Jacques-Louis David Smrt Marata, koja prikazuje Maratovo mrtvo tijelo nakon što ga je Corday ubija u njegovoj ljekovitoj kupki. 1847. književnik Alphonse de Lamartine dao je Cordayu posthumni nadimak *l'ange de l'assassinat* (anđeo atentata).

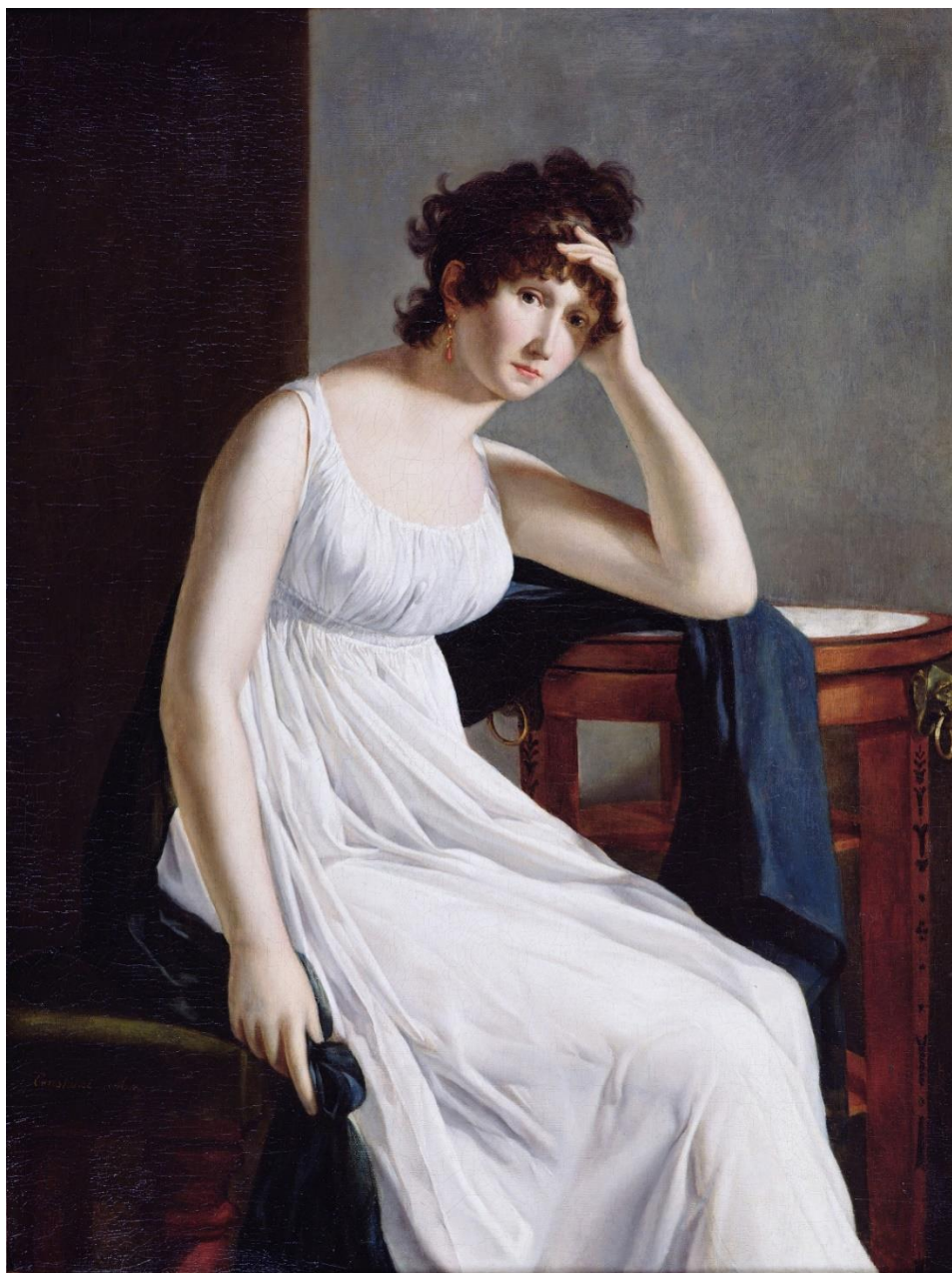
Haljina je od baršun (moguće i od muslina) blijedo tamnopute boje, jednostavan, s vrlo dugim suknjom s bogatim volanima, dubokog dekoltea s okruglim vratnim izrezom, kratki uski nabrani i drapirani rukavi, visokog struka, naboranog (Le Bourhis, 1989). Pored vrlo visokog struka, točno ispod poprsja, značajka ženske odjeće bila je istaknuta upotreba finog pamučnog muslina; postigla je lakoću i zastor koji se nije mogao postići vunom ili svilom (Byrde 1992; Foster 1984).

Slika 12 A portrait of Friederike von Helldorff, painted in 1803 by Graff, Anton 1736-1813. (Friederike von Helldorff, rođena von Hohenthal (1777. - 1856.), od 1793. supruge saksonskog guvernera Merseburga, Ferdinanda Heinricha von Helldorffa). Privatna kolekcija. Izvor: <<https://www.ack-images.com/archive/Friederike-von-Helldorff-2UMEBMWUBXUB.html>> (pristupljeno 9.5.2022.)

Antička haljina koja je imala *empire* siluetu bila je *chemise* haljina koja je mogla biti jednodijelna i podijeljena u suknju koja je sezala do poda i gornji dio koji je istaknut dekolte pomoću mnoštvo nabora. Linija struka je bila pozicionira ispod grudi, čime se postizao izgled tube i izduženosti, kao bi se dobila ravna silueta antičkih odjevnih predmeta, što se postizalo korištenjem laganih tkanina (Tortora, 2015).

Slika 13 Autoportret Constance Mayer, ulje na platnu, 1800., Bibliothèque Marmottan, Francuska, izvor: <https://en.wikipedia.org/wiki/Constance_Mayer#/media/File:Constance_Mayer,_Self-Portrait._Oil_on_canvas._Biblioth%C3%A8que_Marmottan.jpg> (pristupljeno 9.5.2022.)

Haljina je mogla biti bez rukava (Slika 13) kao što je prikazano na autoportretu Constance Mayer. Na haljine koje su otkrivale kožu ramena i ruku su se nosili rukavi kao modi dodatci, poput „priestess” chemise, koja je bez rukava i nosi se s odvojjivim rukavima blijedo-breskve boje (možda sa željom da imitira boju kože). Chemise a la pretresse su pleteni svileni rukavi, koji su se nosili haljinama sa i bez kratkih rukava, bilo u odgovarajućoj ili kontrastnoj boji. Kada je haljina imala rukave oni su bili kratki i puf ili napuhani, uz koje su se nosile tanke rukavice koje su se sezale do zapešća (De Young, 2017).

Slika 14 Fichu de gaze sur un fond de Velours Cerise. Chemise a la Pretresse. Manches en Tricot de Soie, ručno bojadisani, karakteristično za povijesne pariške odjevne predmete, An 7 (1798), Harris Brisbane Dick Fund, 1926, 26.2, izvor: <<https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15324coll10/id/12581>> (pristupljeno 14.5.2022.)

Slika 15 Chemise a la pretresse, lanena chemise haljina, 1799.-1800., Inv. N 1988.242.4, The MET, New York. Izvor: <<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/86735>> (pristupljeno 14.5.2022.)

Ovo povijesno modno razdoblje je donijelo ženama olakšanje i jednostavnost. Nisu se nosili *panniers*¹¹ i steznici u smislu korzeta prijašnjih stoljeća, već samo košulja ili *chemise* ili *shift*, te mali steznik koji je obuhvaćao samo poprsje i leđni dio lopatica do linije struka, koji je služio kao grudnjak i podsuknju. Haljini u nekim slučajevima dodan je *bodice*¹² ili *corsage* koji se ušivao u samu haljinu, bio je jednostavnog kroja i veoma niskog izreza. Vezao se na leđima ili naprijed ali u svakom slučaju vezanje je bilo sakriveno naborima materijala (Edwards, 2017). *Chemise* se često prala i najčešće je izrađivana od bijelog pamuka, što je pridonijelo higijeni. Podsuknja je dekorativna, te je najčešće od bijelog pamuka, mogla je imati zaobljeni izrez i bila je bez rukava, a straga je bila opremljena kukama i ušicama, gumbima ili trakama. Te su se podsuknje često nosile između donjeg rublja i vanjske haljine i smatrale su se dijelom vanjske odjeće, a ne donjeg rublja. Donji rub podsuknje trebao je biti viđen, jer bi žene često podizale vanjske haljine kako bi poštedjela relativno osjetljiv materijal vanjske haljine od blata ili vlage (tako izlažući samo grublju i jeftiniju tkaninu podsuknje). Podsuknje su često bile izložene pogledu na rubu ukrašavane redovima savijača ili čipke ili volančićima.

Slika 16 Ilustracija donje odjeće (*bodice* ili *corsage*) iz 1811. godine, prikazuje jedan oblik Regency-ovog „boravka” (stila),
Izvor:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Regency-underclothes_detail.png> (pristupljeno 4.5.2022.)

¹¹ Panniers ili bočni obruči žensko su donje rublje nošene u 17. i 18. stoljeću kako bi se povećala širina suknje sa strane, a prednji i stražnji dio ostajali relativno ravni.

¹² *bodice* ili *corsage* je odjevni predmet za žene i djevojčice koji prekriva torzo od vrata do struka. Izraz se tipično odnosi na određenu vrstu gornje odjeće uobičajenu u Europi od 16. do 18. stoljeća ili na gornji dio moderne haljine kako bi se razlikovao od suknje i rukava. Naziv steznik potječe od starijeg odjevnog predmeta koji se naziva par tijela (jer je odijelo izvorno bilo napravljeno u dva odvojena komada koji su međusobno povezani, često vezanjem).

Na nogama su se obično nosile tanke, ravne tkanine (svila ili baršun) ili kožne papuče (za razliku od cipela s visokom potpeticom u većem dijelu 18. stoljeća). *Pattens*¹³ ili metalne šablone su bile privezane na cipelama kako bi ih zaštitile od kiše ili blata, podižući stopala na oko centimetar od tla. Papuče (Slika 17) su se općenito premještale s dugog, zašiljenog prsta sa zakrivljenim otvorom za stopalo u 1790-ima, na zaobljeniju točku s kvadratnim otvorom kasnije u tom razdoblju (Tortora, Marcketti, 2015). I gornjih dijelova od kože i tkanine ima u izobilju. Pregledavajući postojeće primjere, možete pronaći zapanjujuće bogatstvo detalja: briljantne boje, razni materijali, uzorci, vrpce, rozete, vezovi, mašne. Mali detalji poput kontrastnih vrpce ili pričvrstnih rozeta mogu napraviti veliku razliku za cipelu kupljenu u trgovini (Tortora, Marcketti, 2015).

Slika 17 Ružičaste papuče (prikazane na ilustraciji, Slika 12), 1790-e, V&A; Žute papuče, 1810.-1815., MVP Boston, plave papuče, 1815.-1820., Aukcije Kerry Taylor, Izvor: <<https://fabricnfiction.com/tag/regency-undergarments/>> (pristupljeno 19.5.2022.)

¹³ Pattens su zaštitne cipele koje su se u Europi nosile od srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća. Pattens su se nosile na otvorenom preko normalne cipele, imale su drveni ili kasnije drveni i metalni potplat, a držale su ih kožne ili platnene trake. Pattens je funkcionirao kako bi uzdigao stopalo iznad blata i prljavštine (uključujući ljudske otpadne vode i životinjski izmet) ulice, u razdoblju kada su asfaltiranje cesta i gradova bili minimalni. Citirano; Pattens (cipela), Japan Wiki, Pristupljeno 26.6.2022. <[https://hmn.wiki/bs/Patten_\(shoe\)](https://hmn.wiki/bs/Patten_(shoe))>.

Frizura toga vremenskog razdoblja bila je kratka i isprekidano ošišana, zvala se „*koferu à la Titus*” ili „*coiffed à la Titus*”, trebala je izraziti solidarnost s onima koji su bili giljotinirani (kosa osuđenog bila je ošišana kako bi se osiguralo da oštrica prolazi nesmetano i čisto kroz vrat) (Le Bourhis, 1989). Šiške su ostale dugo preko čela, a kosa je bila ošišana do vrha vrata na leđima, te u početku popularna među republikanskim muškarcima, sredinom 1790-ih frizuru su nosile i žene.

Slika 18 isječak Slike 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797.

S relevantnošću za Constance de Salm, frizura koju je nosila bila je tema kojom se razlikuju rodne podjele i *coiffed à la Titus*, zvana još *Tita* ili *Titus* osvijetljena je odnosima zanimljiva za studije rodnog nerazlikovanja. Muškarcima je predstavljala problematiku nemogućnosti razlikovanja žena od mladića, ukoliko su nosile tadašnje duge kapute i kratku frizuru. Constance komentira svoju ženstvenost kroz vrpcu vezanu u njenom Titusu, neobično popustljivost s obzirom na njezin izbor da usvoji nekadašnju mušku frizuru u tandemu s njezinim progresivnim feminizmom (Le Bourhis, 1989). Unatoč intenzivnim zakonskim ograničenjima namijenjenim sprečavanju organizacije ženskih političkih skupina i ukupnom uklanjanju nekolicine prava stečena 1789. godine, žene su dobile određeni utjecaj u umjetnosti. To se nastavilo u način prikazivanja žena baš s ovom frizurom.

Slika 19 Madame Arnault de Gorse s frizurom à la Titus. Slikar Louis-Leopolda Boilly, RMN-Grand Palais (musée du Louvre) / Franck Raux, RF1948, Izvor: <https://art.rmngp.fr/en/library/artworks/louis-leopold-boilly_madame-arnault-de-gorse_huile-sur-toile> (pristupljeno 4.5.2022.)

Slika 20 Madame Fouler (Henriette Victoire Elisabeth d'Avrange), comtesse de Relingue, with coiffure à la Titus, by Louis Léopold Boilly, 1810, Izvor: <<https://shannonselin.com/2015/05/coiffure-a-la-titus/>> (pristupljeno 4.5.2022.)

4. Rezultati i rasprava

Francuska revolucija označila je kraj aristokracije, rokokoja i time prevlast jednog neprirodnog životnog stila. Težilo se dostići ideale grčke antike, napisana je Deklaracija o pravima čovjeka i građanina, između ostaloga traženo je i izborno pravo žena. Novi osjećaj slobode naročito se je odrazio u ženskoj modi. Više se nisu nosili ograničavajući korzeti, široke suknje rastegnute s obručima (krinoline) i komplicirane perike. Naslanjajući se na grčke ideale ljepote, tijelo je trebalo doći do izražaja u svome prirodnom obliku. Jednostavne haljine sa povišenim strukom i laganim šlepom (povlakom na haljini), ponajviše od fine pamučne tkanine ili vunenog muslina sa finim vezom, postale su simbolima ove „slobodne“ mode.

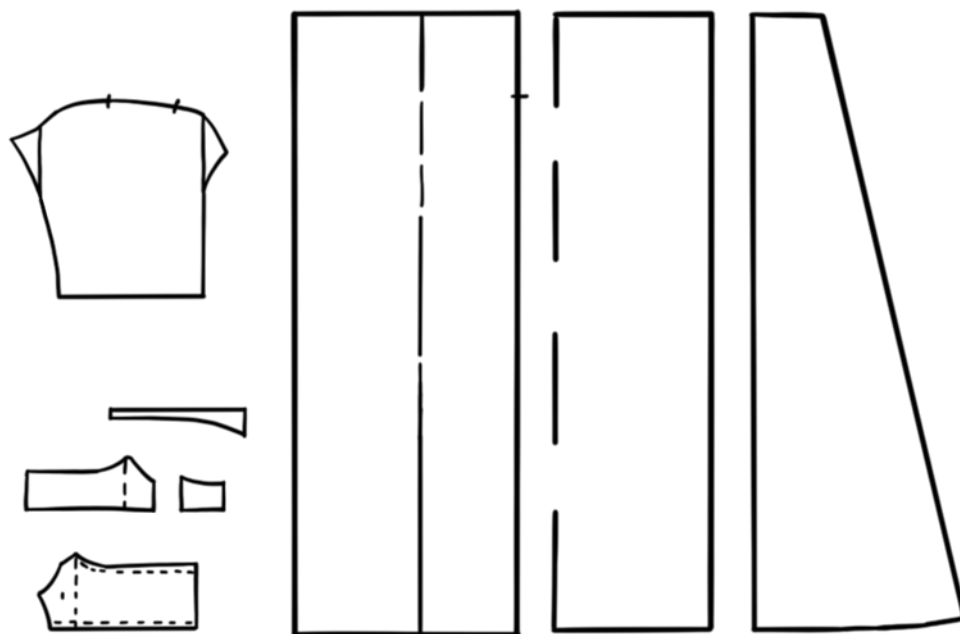
Jednostavne *chemise* haljine imaju jednostavan kroj. One se namjeste samo pomoću uzice za povlačenje na dekolteu i pomoću povišenog struka. Kao svojevrsni „podupirač“ grudi služi traka ispod grudi, koja grudi lijepo oblikuje, a ipak haljinu čini prozračnom i laganom. Jednostavnije je ako se zatvaranje premjesti na leđa i da prednji dijelovi ostanu fiksni iako većina ima prednjici.

Naramenica prednjeg dijela pričvršćena je za dekolte i prišiva se na otvor rukava. Gornji dio leđa između vrata i ruku se odvaja i pričvršćuje na prednji dio, potrebno je obratiti pažnju na širinu ušitka na leđima. Bočni i pobočni šav zatim položiti jedan preko drugoga. Izrez i otvor rukava je potrebno korigirati. Luk šava na leđnom dijelu potom treba poravnati, te poravnati i njegov donji rub. Označiti smjer pada tkanine. Izrez na prednjem i stražnjem dijelu, širinu naramenice i izrez rukava odrediti. Odrediti donji rub. Prenesite liniju ramenog šava na leđni i oblikujte rub bočnog šava; time se određuje izgled leđa. U bočnom šavu naznačiti ukupnu širinu ušitaka leđnog dijela plus dodatno 0,5 – 1 cm. Na prednjem dijelu iscrtati pričvršćenje za naramenice i potpurnu liniju ispod grudi. Dio suknje je ravan i potrebna količina ovi o materijalu i njegovom nabiranju, potrebno je koristiti vagane i lepršave tkanine. Glavna količina nabora koncentrira se na području stražnje sredine, zrcalno postavljene male nabore ili falde. Potrebno je osigurati da širina volana suknje bude mala u području bočnih šavova, tako da tako da figura ne izgleda siromašno.

Slika 21 Prva skica odjevnog predmeta – prednja i stražnja strana

Slika 22 Krojni dijelovi prema prvoj skici sa slike 21.

Kroz istraživanje nailazim na nepodudarnost konstrukcije krojnih dijelova s haljinom s portreta. Na portretu nisu vidljivi presjeci koji se spominju, poput odvojene naramenice i prsnog dijela ili pak prsnog dijela iz jednog pravokutnika ili dubokog dekoltea i minijaturnog leđnog dijela. Vodeći se time radim korekciju skice i nove krojene dijelove.

Slika 23 Skica 2., korekcija prve skice

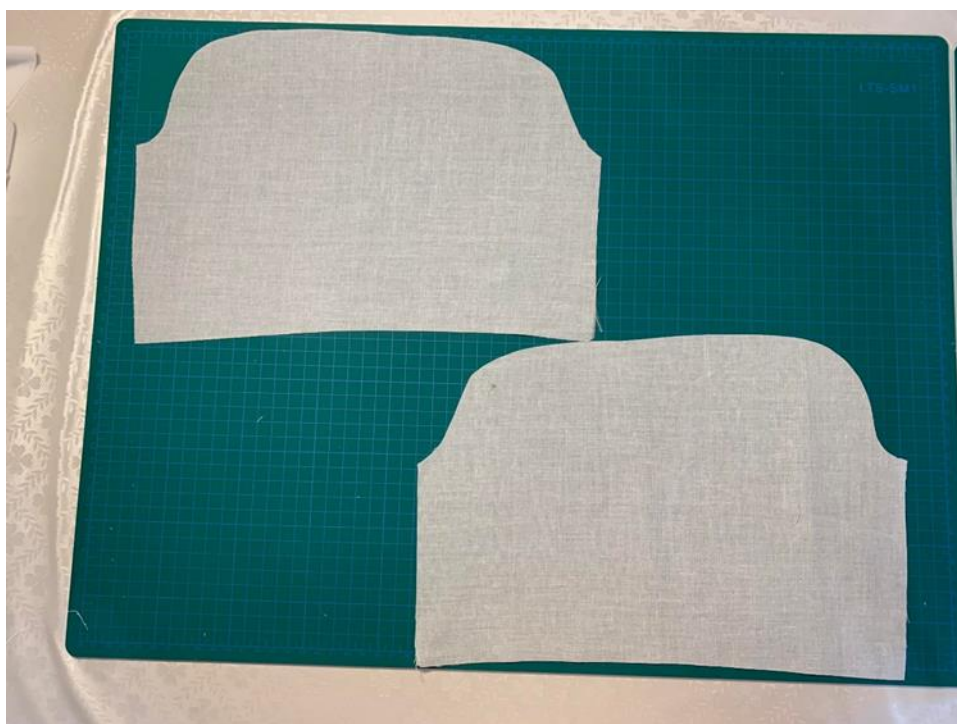
Slika 24 Korekcija konstrukcije krojnih dijelova

Slika 25 Prednji krojni dio

Slika 26 Preklonjeni leđni dio

Slika 27 Rukavi

Slika 28 Završni porubni šav, presjeka na prednjici

Slika 29 Šivanje kose trage za pravljenje tunela za vezinu na liniji struka

Slika 30 Haljina 1; Lijeva slika – s prednjica. Srednja slika – bočna strana. Desna slika – leđa.

Haljina je sašivena od jedne Ikea Taggvallmo bijele plahte, 150x250 cm, čiji je kemijski sastav 52 % poliestersko vlakno (100 % reciklirano) i 48 % pamuka. Nije postignuta bogatost nabora kao na portretu Constance Pipelet. Zbog čvrsto svezanog u stegnutog prsnog izreza, haljina tijesno stoji na lutci i zbog toga nastaju nabori na leđima, na što utječe i širina ramena lutke. Vezice su ugurane u unutrašnjost haljine, prvotno je svezan struka pa onda vratni otvor. Zbog nezadovoljstva nabranosti haljine, odlučujem se za drugi pokušaj gdje ću koristiti duplu količinu materijala za postizanje nabora i raditi duplu veličinu.

Slika 31 Haljina 2; Lijeva slika – s prednjica. Srednja slika – bočna strana. Desna slika – leđa.

Slika 32 Usporedba haljine 1 (lijeva slika) i haljine 2 (desna slika)

Postupak izrade haljine 1:

Od najviše točke naramenice do ruba suknje ima 150 cm dužine materijala. Prednjica je iskrojena od dužine 250 cm bijelog materijala, gdje je izmjereno 40,5 cm od ruba i utrošeno 81 cm materijala na prekopa ruba preklopa i dok je ostatak dužine ostavljen kako bi bio leđni dio, tako da su dva prednja djela i stražnji dio suknje iz jednog djela i potreban je samo jedan bočni šav. Stražnji dio je u gornjem djelu skraćen kako bi se iz tog dijela iskrojila leđa i rukavi. Izrezana je vratni otvor, te je potom izrezan prorez na prsima do linije struka, čime je prednjica iz jednog krojnog djela sa stražnjim djelom suknje. Na vratni izrez s obje strane je spojena kosa traka koje je preklonjena sa živim rubom kako bi se napravio porub i kanal za vezicu, u koji je dodana prethodno preklonjena i sašivena kosa traka koja služi kao vezica, potom se nakon provlačenja vezice preklapa rub kana koji je ostavljen i završava pričvrstnim šavom. Suknja se spaja jednim bočnim šavom, ostavljen je kraj koji se spaja s leđima kako bi se s leđnim djelom mogao obraditi. Nakon čega se kosa traka prišiva kao tunel na označenu liniju struka i provlači se vrpca izrađena od kose trake. Leđni dio je iskrojen preklonjen i spaja se bočnim preklopnim šavom s bočnim stranama prednjice, te potom se spoji s naramenicom čiji, šav se nalazi na tik pod ramenima, paralelno na lopaticama. (Za bolju točnost, bilo bi potrebno produžiti naramenicu, slika 31). Zatim se leđa spajaju sa stražnjim dijelom suknje koji je prvotno naboran povlačenjem vrpce kako se puno veća dužina mogla spojiti mnogo kraćim dno leđa. Potom je napravljen porubni šav na tom spoju. Nakon čega se dovršava cijeli otvor za glavu sa završnim šavom. Zadnji se spajaju rukavi na orukavlje i dovršava se rub rukava.

Postupak izrade haljine 2:

Razlike u postupku izrade u odnosu na haljinu 1 nisu velikog razmjera, osim što se kroje veći krojni dijelovi i koristi više materijala. Glavna razlika je u duplo dužem prednjem dijelu koji nije spojen sa stražnjim dijelom suknje, te je okruglina od naramenice do grudnog izreza manje zaobljena tako što je dužina prednjice 81 cm a krivulja okruglice iznosi 15,5 cm dužine čime je postignut pravilniji oblik vratnog izreza što je vidljivo na slici 32. Nakon čega se kosa traka prišiva kao tunel na označenu liniju struka i umeću se vezice s obje strane. Bočne strane prednjice od pojasa do donjeg ruba prednjeg djela suknje se spaja sa širinom materijala 250 cm, koji je nabran bez kose trake i vezice kako bi stao u dužinu dna leđa. Ostatak izrade je isti postupku haljine 1.

5. Zaključak

Naslikan nakon Francuske revolucije, Desoria Portret Constance Pipelet opisuje neoklasični stil portretiranja koji su prakticirali Jacques-Louis David i njegov krug. Lik, postavljen paralelno s ravninom slike i siluete u odnosu na jarko plavetnilo neba, priziva antičku reljefnu skulpturu. Njezina bijela pamučna *chemise* haljina bila je moderna odjeća žena srednje i više klase 1790-ih, popraćena *empire* siluetom i kratkom frizurom *coiffed à la Titus* koja je ukrašena crvenom vrpcom. Ta njezina starinska je asocijacija koja je odražavala neoklasične ideale, a njezina jednostavnost odražavala je egalitarni duh nove Francuske Republike. Constance Pipelet, kasnije Constance de Salm-Dyck, bila je poznata pjesnikinja, libretistica i feministica sa salonom koji je privlačio književne i umjetničke znamenitosti Pariza. Stil kasnoga klasicizma u Francuskoj za vrijeme Napoleona I. trajao je samo otprilike deset godina, ali je obilježio cijelo stoljeće (Le Bourhis, 1989). Žene su nosile haljine s visoko podignutim strukom i dugim naborima, sezale su do tla, a muškarci su nosili frak, široke hlače i dugi kaput (Boucher, 1987). U Hrvatskoj se *ampir* ili *empire* javlja 1805. i traje do 1813., za vrijeme postojanja Ilirskih provincija. Sve do 1830. godine *empire* je određivao umjetničko oblikovanje na cijelom europskom kontinentu, čak i u Rusiji, i tek ga je bidermajer postupno istisnuo. Šezdesetih je došlo do oživljavanja stila, vjerojatno odražavajući manje stroge društvene običaje tog doba, slično kao kad su neograničeni stilovi „*flapper*“ 1920-ih zamijenili teški korzet s početka 1900-ih (De Young, 2017).

Literatura

Boucher F. (1987.) 20,000 Years of Fashion: The History of Costume and Personal Adornment, New York: Harry N. Abrams

Byrde, P. (1992.) Nineteenth Century Fashion. London: Batsford
<http://www.worldcat.org/oclc/26300526>

Cunnington, C. Willett. (1990.) English Women's Clothing in the Nineteenth Century: A Comprehensive Guide with 1,117 Illustrations. Mineola, NY: Dover Publications
<http://www.worldcat.org/oclc/868281120>

de Courtais, Georgine, (2013.) Women's Hats, Headdresses and Hairstyles, Courier Corporation, ISBN 0486136698, 9780486136691, google books
<https://books.google.co.uk/books?id=HP1TtYHBLJsC&pg=PA102#v=onepage&q&f=false>

De Young J. (2017.) Fashion in European Art: Dress and Identity, Politics and the Body 1775.-1925., London: I.B. Tauris&Co.Ltd

Edwards L. (2017.) How to Read a Dress: a Guide to Changing Fashion from the 16th to the 20th Century, New York: Bloomsbury Academic

Foster V. (1984.) A Visual History of Costume: The Nineteenth Century. London: BT Batsford
<https://archive.org/details/foster0000unse>

Grigsby, Darcy G. (1998.) "Nudity à La Grecque". The Art Bulletin 1998 / 06 Vol. 80; Iss. 2, 311–35.

Hine, E. M. (2011). Constance de Salm, Her Influence and Her Circle in the Aftermath of the French Revolution: " a Mind of No Common Order". Peter Lang.

Le Bourhis, Katell, (1989.) ed. The Age of Napoleon: Costume from Revolution to Empire 1789-1815. New York: The Metropolitan Museum of Art, 217-238.

Marcketti S.B., Tortora P.G (2015.) Survey of Historic Costume 6th Edition, New York: Bloomsbury Publishing Inc.

Percoco C. (2015.) Regency Women's Dress, Techniques and Patterns 1800.-1830., London: Batsford

Internetski izvori natuknica

egalitarizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 4. 5. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17134>

hiton. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25778>

pattens (cipela). Japan Wiki, Pristupljeno 26.6.2022. [https://hmn.wiki/bs/Patten_\(shoe\)](https://hmn.wiki/bs/Patten_(shoe))

peplos. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47506>

struk (odjeća). Wikipedia. Pristupljeno 4.5.2022. https://bahasa.wiki/bs/Elastic_waistband

šlep. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 20. 8. 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59732>

tunika. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 5. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62693>

Popis slika

- Slika 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797., ulje na platnu, 130 × 99,1 cm (51 1/4 × 39 in.), podrijetlo Francuska, registracija upisaono dolje lijevo, na rubu zida: DESORIA / 1797 i V , Picture ID: 821175, The Art Institute of Chicago, IL, USA. Izvori i podatci o povijesti publikacija i izlaganja: <<https://www.artic.edu/artworks/31233/portrait-of-constance-pipelet>> The Art Institute of Chicago (pristupljeno 4.5.2022.)..... 2
- Slika 2 Portrait de Constance de Salm (1814) - auteure de Sapho, tragédie lyrique en trois actes et en vers (1794) précédée d' un Précis de la vie de Sapho - par Anne-Louis Girodet-Trioson (Montargis 1767- Paris 1824) Izvor: <<https://george2etexte.wordpress.com/2020/01/19/du-cote-des-autrices-constance-de-salm/>> (pristupljeno 4.5.2022.) 9
- Slika 3 Mme la princesse Constance de Salm, , Dopoljasi sjedeći portret, lijeva tri četvrt lica. Restauracija mode, plisirana haljina „robe plissée“ , rukav „manche à gigot“, ovratnik od muslina i čipke, pojas, šal. Pokrivalo za glavu „bonnets“ od nabrane tkanine, koje drži vrpca. 49 x 33.9 cm. Između 1835. i 1836. god, autora: Boilly, Julien Léopold (Paris, 1796 -1874), Muzej Carnavalet, Povijest Pariza, Inventarni broj: G.10307, Izvor: <<https://www.parismuseescollections.paris.fr/fr/musee-carnavalet/oeuvres/mme-la-princesse-constance-de-salm#infos-secondaires-detail>> (pristupljeno 4.5.2022.) 11
- Slika 4 Modni izvještaji. 1. Iz Pariza. 6. Nivose. [Kazališna i koncertna sezona u Parizu, posebno za izvedbu «Stvaranja» J. Haydna. - Zimska moda za žene. Oglavlja, šeširi, bonnets Str. 49-56: izvor: <https://zs.thulb.uni-jena.de/rsc/viewer/jportal_derivate_00112140/JLM_1801_H001_0035.tif> (pristupljeno 4.5.2022.) 16
- Slika 5 nepoznati umjetnik (British). Fashion Plate: "London Dresses for September" for "Ladies Museum", September 1808., Los Angeles Public Library, rbc0238., Izvor: <<https://tessa.lapl.org/fullsize/fashion/Volume1/rbc0238.jpg>> (pristupljeno 4.5.2022.)..... 17
- Slika 6 Portrait de Madame Récamier ou Portrait de Juliette Récamier, 1800., ulje na platnu (173 cm x 243 cm), Department of Paintings of the Louvre, Room 702, INV 3708, izvor: <<http://www.louvre.fr/oeuvre-notices/madame-recamier>> (pristupljeno 4.5.2022.) 18
- Slika 7 Igra bilijara, Francuska 1807., 56x81 cm, ulje na platnu, Boilly, Louis-Léopold (1761-1845), Entered the Hermitage in 1925; formerly in the Yusupovs' collection, ГЭ-5666, Izvor: <<https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/01.+Paintings/37639/>> (pristupljeno 4.5.2022.) 19
- Slika 8 isječak Slike 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797..... 21
- Slika 9 Jean-Baptiste-François Desoria 1797., The Art Institute of Chicago. Skica portreta Constance Pipelet (recto); Glava žene (verso). 1778–1832. Francuska. Crna kreda s pojačana bijelom kredom (recto i verso) na položenom papiru. Izvori i podatci o povijesti publikacija i izlaganja: <<https://www.artic.edu/artworks/113558/sketch-of-the-portrait-of-constance-pipelet-recto-head-of-a-woman-verso>> (pristupljeno 12.5.2022.) 22
- Slika 10 Portrait de Diane Adélaïde de Simiane, c. 1800, nepoznati umjetnik, ulje na platnu, 90 cm x 70 cm, Picture ID: 853842, privatna kolekcija. Odjevena u bijelu grčku haljinu i crveni šal, empire silueta. Izvori: <<https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Unbekannter-K%C3%BCnstler/853842/Portrait-of-Diane-de-Simiane,-c.1800.html>> (pristupljeno 4.5.2022.) 23
- Slika 11 Pripisana Louisu Leopoldu Boillyju, Gabrielle Josephine du PorU, c. 1798. (Muzej i knjižnica Hagley, Wilmington, Del.). Sjedeći model nosi modnu haljinu kasnih 1790-ih: nizak, ali još uvijek okrugli izrez, kratke uske rukave, skupljeni prsluk i suknju i remen s vrpcom vezan oko visokog struka. Kratka kosa, bilo vlastita ili perika, bila je itekako stil Directoire-a, kad je ovaj portret završen. Izvor: <<https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15324coll10/id/12571>> str. 221. (pristupljeno 4.5.2022.) 24

Slika 12 A portrait of Friederike von Helldorff, painted in 1803 by Graff, Anton 1736-1813. (Friederike von Helldorff, rođena von Hohenthal (1777. - 1856.), od 1793. supruge saksonskog guvernera Merseburga, Ferdinanda Heinricha von Helldorffa). Privatna kolekcija. Izvor: < https://www.akeg-images.com/archive/Friederike-von-Helldorff-2UMEBMWUBXUB.html > (pristupljeno 9.5.2022.).....	25
Slika 13 Autoportret Constance Mayer, ulje na platnu, 1800., Bibliothèque Marmottan, Frnacuska, izvor: < https://en.wikipedia.org/wiki/Constance_Mayer#/media/File:Constance_Mayer,_Self-Portrait._Oil_on_canvas._Biblioth%C3%A8que_Marmottan.jpg > (pristupljeno 9.5.2022.)	26
Slika 14 Fichu de gaze sur un fond de Velours Cerise. Chemise a la Pretresse. Manches en Tricot de Soie, ručno bojadisani, karakteristično za povijesne pariške odjevne predmete, An 7 (1798), Harris Brisbane Dick Fund, 1926, 26.2, izvor: < https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15324coll10/id/12581 > (pristupljeno 14.5.2022.).....	27
Slika 15 Chemise a la pretresse, lanena chemise haljina, 1799.-1800., Inv. N 1988.242.4, The MET, New York. Izvor: < https://www.metmuseum.org/art/collection/search/86735 > (pristupljeno 14.5.2022.).....	27
Slika 16 Ilustracija donje odjeće (bodice ili corsage) iz 1811. godine, prikazuje jedan oblik Regency-ovog „boravka” (stila), Izvor: < https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Regency-underclothes_detail.png > (pristupljeno 4.5.2022.).....	28
Slika 17 Ružičaste papuče (prikazane na ilustraciji, Slika 12), 1790-e, V&A; Žute papuče, 1810.-1815., MVP Boston, plave papuče, 1815.-1820., Aukcije Kerry Taylor, Izvor: < https://fabricfiction.com/tag/regency-undergarments/ > (pristupljeno 19.5.2022.)	29
Slika 18 isječak Slike 1 Jean Baptiste Francois Desoria: Portret Constance Pipelet, 1797.....	30
Slika 19 Madame Arnault de Gorse s frizurom à la Titus. Slikar Louis-Leopolda Boilly, RMN-Grand Palais (musée du Louvre) / Franck Raux, RF1948, Izvor: < https://art.rmngp.fr/en/library/artworks/louis-leopold-boilly_madame-arnault-de-gorse_huile-sur-toile > (pristupljeno 4.5.2022.).....	31
Slika 20 Madame Fouler (Henriette Victoire Elisabeth d’Avrange), comtesse de Relingue, with coiffure à la Titus, by Louis Léopold Boilly, 1810, Izvor: < https://shannonselin.com/2015/05/coiffure-a-la-titus/ > (pristupljeno 4.5.2022.).....	31
Slika 21 Prva skica odjavnog predmeta – prednja i stražnja strana.....	33
Slika 22 Krojni dijelovi prema prvoj skici sa slike 21.	34
Slika 23 Skica 2., korekcija prve skice.....	35
Slika 24 Korekcija konstrukcije krojnih dijelova.....	36
Slika 25 Prednji krojni dio.....	36
Slika 26 Preklonjeni leđni dio	37
Slika 27 Rukavi	37
Slika 28 Završni porubni šav, presjeka na prednjici.....	38
Slika 29 Šivanje kose trage za pravljenje tunela za vezinu na liniji struka	38
Slika 30 Haljina 1; Lijeva slika – s prednjica. Srednja slika – bočna strana. Desna slika – leđa.	39
Slika 31 Haljina 2; Lijeva slika – s prednjica. Srednja slika – bočna strana. Desna slika – leđa.	40
Slika 32 Usporedba haljine 1 (lijeva slika) i haljine 2 (desna slika)	40

Haljina s portreta Constance Pipelet (1797.) autora Jean-Baptiste François Desoria - povijesno odjevna analiza i pokušaj rekonstrukcije

Sažetak

U ovom diplomskom radu uz analizu odijevanja s kraja 18. stoljeća i početka 19. stoljeća baviti ću se istraživanjem odjevne kompozicije i analizom portret Constance Pipelet sa slike francuskog slikara Jean-Baptiste François Desoria iz 1797. godine. Druga polovica 18. stoljeća i prva polovica 19. stoljeća je obilježila *Prva industrijska revolucija*, ali uz to drugu polovicu 18. stoljeća je obilježila *Francuska revolucije* na području Europe i *Američka revolucije* na području Amerike, što je dovelo do promjene u politici i u društvu koje su se odrazile i na modnu industriju. Razdoblje koje je koristilo antičku referencu, te je period obilježila bijela pamučna *chemise* haljina koja je bila moderna odjeća žena srednje i više klase 1790-ih, popraćena *empire* siluetom.

Ključne riječi: odjevna kompozicija, empire silueta, chemise haljina, Constance Pipelet

Constance Pipelet's dress for from her 1797 portrait by Jean-Baptiste François Desoria - historical clothing analysis and reconstruction attempt

Abstract

In addition to providing an analysis of clothing from the end of the 18th century and the beginning of the 19th century, this thesis will present research of Constance Pipelet's 1797 portrait by the French painter Jean-Baptiste François Desoria. The second half of the 18th century and the first half of the 19th century were marked by the *First Industrial Revolution*. However, the second half of the 18th century was marked by the *French Revolution* and the *American Revolution* which led to changes in politics and society that were reflected in the fashion industry as well. The 1790s used the Antiquity as reference and were marked by the *empire* silhouette white cotton *chemise* dress as the fashionable garment of middle- and upper-class women.

Keywords: clothing composition, empire silhouette, chemise dress, Constance Pipelet

Životopis

Lucija Agić rođena je 24.6.1997. u Slavonskom Brodu, gdje završava Srednju školu Matije Antuna Reljkovića, smjer veterinarski tehničar, gdje sudjeluje na projektu ECOSWOT - Different places and different approaches to environmental challenges in a world in transition: a SWOT analysis 2013.-2015., koji je pod pokroviteljstvom Agencije za mobilnost i programe Europske unije, a dio je Programa za cjeloživotno učenje, potprograma Comenius, te sudjeluje na dvije razmjene učenika (Italija, Turska). Tijekom svojeg osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja sudjeluje u grupnim izlaganjima likovnih uradaka u gradskim galerijama i konvencijama. Prve ilustracije objavljene su joj u listu učenika Srednje škole Matije Antuna Reljkovića Zrno, broj 17. Svoje obrazovanje nastavlja na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje 2020. završava preddiplomski studij dizajna tekstila (univ. bacc. ing. des. text.), te upisuje diplomski studij kostimografije na istom fakultetu. Aktivno sudjeluje u studentskim aktivnostima na fakultetu te od 2019. pa do danas je predstavnik studenata u Fakultetskom vijeću Tekstilno-tehnološkog fakulteta i član Povjerenstvo za stegovnu odgovornost studenata, te od 2021. volontira u radu Studentskog Zbora TTF za koji vodi društvene mreže. Tijekom studiranja sudjeluje na četrnaest grupnih izložbi, tri revije i drugim projektima, te u publikaciji ilustracija u akademskom priručniku; Jazvić, P. (2021) Modna ilustracija. Zagreb, TTF. Dobitnica je rektorove nagrade 2020./2021., Nagrada za "veliki" timski znanstveni i umjetnički rad (više od deset autora); Umjetničko područje, R. br. 148., Projekt: U očekivanju Godota. Radila je na kostimografiji za operu-basnu Igora Kuljerića Animal Farm prema romanu Georgea Orwella u režiji Krešimira Dolenčića i produkciji studenata četiri umjetnička fakulteta (Muzička akademija, Akademija dramske umjetnosti, Akademija likovnih umjetnosti, Tekstilno-tehnološki fakultet; Koncertna dvorana „Vatroslav Lisinski, repriza 28.11.2021.). Dobitnica je nagrade od Hrvatske udruge bivših studenata i prijatelja Tekstilno-tehnološkog fakulteta (AMCA TTF) za najbolji studentski stručni rad „Problematika nagomilavanja odjeće ili kućanskog teksila“ u akad. god. 2021./22.